

'Zulk een staat van zaken is voorbeeldeloos'

Van een medewerker

„Dat de regering niet zo lang kan blijven, lijdt geen twijfel. Zulk een staat van zaken is voorbeeldeloos, het lijkt nergens naar. De onafhankelijkheid moet vanzelf ophouden, dat erkennen de verstandige Liberianen zelfen.”

Hier is geen verbitterde ontwikkelingswerker aan het woord, die ergens in Afrika wat borrels teveel op heeft, maar Hendrik Pieter Nicolaas Muller, telg uit een Rotterdams handelsgeslacht, die bijna een eeuw geleden in 1890 een uitgebreid bezoek aan Liberia bracht.

Liberia werd in 1847 als onafhankelijke Afrikaanse staat erkend en was een creatie van de Amerikaanse president Monroe. Het doel van de stichting van Liberia was de Amerikaanse negers die na de afschaffing van de slavernij vrij waren gekomen de mogelijkheid te geven om naar Afrika terug te keren. Heden ten dage wordt de Liberiaanse maatschappij nog overheerst door deze Americo-Liberianen.

Minder bekend is dat er zeer nauwe betrekkingen tussen Nederland en Liberia hebben bestaan. Hendrik Pieter Nicolaas Muller had zijn vader, die lid was van de Eerste Kamer, ooit aangeraden dat Nederland maar een protectoraat over Liberia moest uitroepen.

Slaven

De westkust van Afrika is eeuwenlang de belangrijkste leverancier van slaven geweest. Als Nederland in 1637 het fort Sao Jorge da Mina (Elmina, gelegen in Gha-

na) op de Portugezen heeft veroverd, kan het zijn partijtje in de Atlantische slavenhandel duchtig meeblazen. In het begin van de negentiende eeuw wordt echter de slavenhandel afgeschaft, en dan is er ook geen reden meer om de forten aan te houden.

De Nederlandse forten worden prompt sterk verwaarloosd en het handjevol ambtenaren leidt op de drie nog bemande forten (Accra, Axim en Elmina) een kommervol bestaan. Men heeft nog wel enige verwachtingen van Daendels (bekend van de postweg op Java), maar deze overlijdt in 1818 na een gouverneurschap dat slechts twee jaar heeft geduurd.

Rondom 1850 begint de Rotterdamse firma Van Rijkevorsel echter weer handel te drijven op de Westafrikaanse kust en gebruikt daarbij de Nederlandse forten als uitvalsbasis. De invoer bestaat uit wapens, alcoholische dranken en manufacturen, uitgevoerd worden goud (vandaar de naam Goudkust), ivoor en vooral palmolie.

Winstgevend is deze handel niet en in 1863 gaat de firma failliet. De boedel wordt overgenomen door Hendrik Muller (vader van Hendrik Pieter Nicolaas), een energieke Rotterdamse zakenman, die de handel naar Liberia zal verplaatsen en daarmee behoorlijke winsten maakt. De kwijnende forten, die de Nederlandse schatkist alleen maar geld kosten, worden in 1872 aan Engeland verkocht. De handel van Hendrik Muller & Co. op Liberia gaat echter door. Zo sterk is deze handel, dat de naam Muller nog tot diep in de twintigste eeuw kan worden gehoord in Liberia.

In het voorjaar van 1890 reist Hendrik Pieter Nicolaas naar Liberia. Hij is dan

ook inmiddels consul-generaal voor deze republiek. De reis heeft een tweeledig doel: een inspectie van de handel en aanwerving van Liberianen voor het Nederlandse leger in Indië. Dat laatste is geen nieuwigheid. Het is namelijk niet altijd eenvoudig geweest voor Nederland om het Oostindische leger op sterkte te houden. Naast de werving van de Europeanen werd daarom geopperd om deze werving mede tot de Goudkust uit te breiden.

In 1833 komen de eerste Afrikaanse soldaten op Java aan. Deze Afrikanen worden voornamelijk in Kumasi, de hoofdstad van de Ashanti-stam ten noorden van Elmina, aangeworven. Men schat het totale aantal Afrikanen dat tot 1872 Elmina verlaat om in Nederlandse krijgsdienst te gaan op ongeveer drieduizend. In Nederlands-Indië worden deze soldaten 'blanda-items' oftewel 'zwarte Hollanders' genoemd.

Ook Hendrik Pieter Nicolaas Muller krijgt met deze toekomstige 'zwarte Hollanders' te maken. Hij sloot met de Nederlandse regering een contract af, waarbij hij zich verplichtte tot aanwerving van tweehonderd Liberianen. Dit zal op een mislukking uitlopen. De naar Semarang getransporteerde Afrikanen willen zich in januari 1891 na aankomst niet als soldaten laten inlijven. Na een jaar keren zij alweer naar Liberia terug.

Uit de brieven die Hendrik Pieter Nicolaas aan onder anderen zijn vader schrijft krijgen we een interessante kijk op het leven van de Liberianen in die tijd. Maar ook boeiend is hoe de Rotterdamse liberaal tegen dat leven aankijkt.

Over de handel van de firma kunnen we kort zijn: die loopt goed. Muller & Co. had een uitstekende naam en Hendrik Pieter

Amerika helpt Liberia; een vrijwel vanzelfsprekende band bindt de Verenigde Staten en dit land aan Afrika's westkust. Maar eens was de band tussen Liberia en Nederland bijna even vanzelfsprekend.

Nicolaas was een geziene gast en kwam ook bij de president over de vloer.

Merikani

De beschrijving van de Liberianen gaat vooral over de uit Amerika afkomstige ex-slaven die door de bevolking 'Merikani' worden genoemd. Over de oorspronkelijke bewoners zegt Muller dat de leden van de Kroe-stam uitmuntende zeelieden zijn, maar ze stelen als raven en „worden daarin door hunne priesters ijverig onderwezen”. Over de Vey weet hij niet zoveel; hij kent er eigenlijk maar twee. De ene woont op een eilandje tegenover Monrovia met een massa dochters die in de Liberiaanse hoofdstad te koop worden aangeboden. De andere is de 'boy' (huisbediende) van één van Mullers agenten: „En nooit zag ik volmaakter bediende, ook nergens in Europa. Eén teken is voor hem voldoende.”

Met een mengeling van verwondering en minachting beschrijft Muller de Merikani. De beschavende invloed van de blanken wordt node gemist in Liberia, zo blijkt uit Mullers beschrijving van enige vrouwen die een militaire parade gadeslaan: „Wij werden uitgenodigd plaats te nemen op eene veranda, waar alle jonge da-

mes der plaats in full turn-out gezeten waren. Zij loopen allen krom; zijn mager en klein gelijk het geheele jongere geslacht der 'Merikani'... Ziekten, slecht voedsel, weinig handenwerk, hebben van dit opkomende geslacht het ellendigste stel negers gemaakt dat ik nog ergens zag.”

„Hoe anders is het met een jonge klerk uit Sierra Leone,” schrijft Muller verder. „Dit is nu eens een voorbeeld wat van een neger te maken is. Hij doet oneindig beter dienst dan de Hollanders in de eerste jaren die zij hier zijn. Hij schrijft netjes en fouteloos, kan aardig Hollandsch overschrijven, spreekt een weinig Hollandsch, is altijd in de weer en altijd vrolijk, altijd netjes gekleed, een genoeg on naar te zien. 's Avonds geeft hij voor zijn genoegen les aan vier jongentjes.”

Kinderen

De vergelijking van Afrikanen met kinderen dringt zich op bij de beschrijving van de militaire parade: „Het marcheer-en is gelijk alles hier nagedaan van Amerika. Ook hier dansen de soldaten in plaats van loopen. Zij buigen de knieën en gooien de voeten wijd uit. Van tijd tot tijd verlaat een soldaat het gelid om eens wat

te gaan praten met de vrouwen. Een manoeuvre bestaat in het neerleggen der geweren...en ze dan weer op te rapen, een andere in het houden der geweren boven het hoofd in allerlei richting, een derde in het loopen rond een boom in spiraalvorm zooals wij op kinderpartijtjes deden.”

Over de godsdienst der Merikani schrijft Muller met minachting; dat is louter Amerikaanse 'hysterie-godsdienst'. Bovendien stelt hij vast dat de christenen wel de leer verkondigen, maar die zelf niet volgen, terwijl de islamieten dat wel doen. Ook over de zendingen is hij niet te spreken: „Hier doen die eer kwaad dan goed. De Liberiaanse agenten steken het gezondene geld voor de 'mission-boys', de klederen en levensmiddelen zelf op en doen niets aan de missions.” Voorwaar een actueel probleem.

Afgrond

De geschriften van Muller doorlezend, zien we een negentiende eeuwse liberaal die hoofdschuddend moet toezien hoe naar zijn mening, bij gebrek aan beschaving een republiek naar de afgrond wordt gevoerd. Vandaar dan ook zijn idee om van Liberia een protectoraat te maken. Het blijft echter bij een idee.

De handel van de firma Muller & Co. met Liberia wordt in 1892 overgedaan aan de Oostafrikaanse Compagnie. De handel met Liberia blijft ook voor deze firma winstgevend. Een interessant wapenfeit van die compagnie is de bemiddeling bij de levering van een kanonneerboot aan de Liberiaanse regering. Het schip, de Rocktown, wordt in Rotterdam door de NV De Industrie van P. Smit jr. gebouwd. In 1895 wordt het aan Liberia overgedragen.

Voor die gelegenheid komt de president van Liberia, Cheeseman, over naar Nederland. Hendrik Pieter Nicolaas Muller zit dan allang niet meer in de handel. Na een periode van zware overspannenheid gaat hij in Duitsland volkenkunde studeren. In 1896 wordt hij consul-generaal voor een van de Boerenrepublieken, namelijk Oranje Vrijstaat. Tijdens de Boerenoorlog van 1899 tot 1902 zal hij in Nederland één van de felste verdedigers van de rechten der Boeren worden.

Bronnen:

Hendrik Muller, Een Rotterdamse Zeehandelaar Hendrik Muller Szn (1819 -1898), Schiedam 1977.

F.J. du Toit Spies, 'n Nederlander in dienst van die Oranje Vrijstaat, Amsterdam 1946.

Archieven Oost-Afrikaanse Compagnie.

TROLW 20 AUGUSTUS 1983